

Aanvulling Ane Fokkens

(door Eppo van Koldam)

Onderstaande tekst is overgenomen uit *'Bijzonder gestraft, Context, analyse en waardering van de bijzondere rechtspraak door de Kamer Groningen van het Bijzonder Gerechtshof Leeuwarden en cassaties in Groningse zaken'*, Proefschrift van Wilhelmina Engelina Meiboom. Leiden 2016 (geraadpleegd op 29 oktober 2022 via <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/handle/1887/40130>)

De zaak J.F.¹

Dit betrof een zaak waarin het neerschieten en arresteren van mede-marechaussee Ane Fokkens ten laste gelegd werd. J.F. voert tijdens het proces aan dat hij gehandeld heeft op bevel toen hij A. Fokkens neerschoot. Dit verweer wordt verworpen. Het verhaal van de arrestatie van Ane Fokkens is als volgt: Ane Fokkens, geboren te Appingedam op 26 juni 1918, is tijdens de oorlog marechaussee bij het hoofdcommando van de marechaussee in Groningen. Hij is ook lid van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers in Groningen (LO). Voor de LO onderschept hij berichten en speelt deze door. Daarnaast vervalst A. Fokkens voor de LO persoonsbewijzen. In juni 1943, een maand na de Meistaking, krijgt hij een brief onder ogen aan alle commandanten van politie in Groningen. In deze brief staat dat er een grote razzia gehouden zal worden op 8 juni 1943. De commandanten mogen de brief niet eerder dan één uur voor het begin van de razzia aan hun ondergeschikten geven, om zo kans op uitlekken te voorkomen. Ane Fokkens onderschept de brief en speelt hem door aan de ondergrondse. De razzia wordt een mislukking. P.B., de hoofdcommissaris van politie, vermoedt dat er verraad in het spel is en is razend. Hij geeft opdracht uit te zoeken wie de razzia verraden heeft. De onderzoekers stuiten op A. Fokkens. Een oproep om hem te arresteren wordt op de telex gezet. De vier anderen die samen met A. Fokkens op de telex staan om gevangen te nemen, zijn Johannes Leendert de Gee, Jacobus Zondervan, Albert Arp en Jan Zuidema. Zij werkten ook als marechaussee op het hoofdcommando in Groningen, en hebben hem geholpen met het kopiëren en illegaal verspreiden van de razziabrief. Ane Fokkens is op het moment van het verzenden van de telex op 13 juni 1943 al op de hoogte van het bericht en probeert te vluchten door een trein te nemen in Groningen. Hij komt echter niet op het station aan, want vlak daarvoor wordt hij op de brug naast het station gesignaleerd door een mede-marechaussee die weet dat A. Fokkens gezocht wordt. Ondanks smeekbeden om hem te laten gaan, probeert deze marechaussee A. Fokkens te arresteren. A. Fokkens probeert te vluchten en de marechaussee schiet hem neer. A. Fokkens raakt zwaargewond in zijn bovenbeen en wordt als arrestant, met bewaking, naar het academisch ziekenhuis in Groningen gebracht voor verzorging. De KP-Meppel bevrijdt Fokkens en brengt hem naar een woning van een verzetsman aan de Prins Hendrikstraat in Meppel. Daar wordt hij verzorgd door dokter Roelfsema die hem van bloedtransfusies voorziet.²

Op 16 juni 1943 wordt Ane Fokkens overgebracht naar een ziekenhuis in Apeldoorn, waar de Duitse bezetters hem alsnog opsporen en arresteren. Hij wordt op transport gesteld naar kamp Vught. Op 19 juni 1944 worden Ane Fokkens, Johannes Leendert de Gee, Jacobus Zondervan, Albert Arp en Jan Zuidema bij kamp Vught door de Duitsers gefusilleerd. Tijdens de executie moet hij door de anderen gesteund worden vanwege de wond aan zijn been.³

¹ Archief CABR, inv. nr. 75382

² Dokter E.J. Roelfsema werd in opdracht van de Duitse bezetter vermoord onder andere voor het helpen van de zwaargewonde A. Fokkens (*Het betrof Engbertus Johannes Roelfsema, geboren 18-11-1905, overleden (vermoord bij wraakactie Duitsers) 29-9-1943 te Ruinen*).

³ Archief CABR, inv. nr. 75382; C. Dekkers, Zonder vrees en zonder blaam. De marechaussee tijdens de Tweede Wereldoorlog in ondergronds verzet tegen de nazi onderdrukking, uitgeverij Lunet, Naarden, 1987, p. 206; W. Bakker, Bezetting en verzet 1940-1945, Uitgeverij Boom Amsterdam, 1984, p. 51-52; www.nmkampvught.nl/index.php?id=1163; www.erelijst.nl/, Erelijst NIOD.

Bewezen geacht wordt dat J.F. Ane Fokkens gearresteerd heeft en hem heeft verwond met een kogel. De eis van de advocaat-fiscaal is vijf jaar en de sententie zes jaar. Voor deze daad wordt deze zaak gevoegd bij die van M.R.⁴ Het verweer van de advocaat dat J.F. gehandeld heeft op ambtelijk bevel wordt verworpen. Onder ambtelijk bevel kon slechts verstaan worden een bevel afkomstig van een gezag, dat wortelt in het Nederlandse recht, of in een voor Nederland verbindende internationale rechtsregel. Maar bij een duidelijk misdadig bevel geldt ook de eigen verantwoordelijkheid.⁵ Het hof is van mening dat J.F. Ane Fokkens had kunnen laten lopen, zeker nu hij zo vlak bij het station Groningen was, vanwaar A. Fokkens het land in had willen vluchten. J.F. kreeg geen toestemming om in cassatie te gaan. In het dossier bevindt zich de circulaire over de razzia. Daarnaast bevat het dossier ook een brief van Y.d.B., de commandant van de Nederlandse Staatspolitie in Groningen. Daarin schrijft Y.d.B. dat de politie Joden uit de samenleving moest halen, aangezien dit anders hardhandig door de Duitse bezetter gedaan zou worden. Daarnaast geeft Y.d.B. aan dat de geruchten over vernietiging van de Joden in Polen onzin zijn.

⁴ Archief CABR, inv. nr.75382.

⁵ Sententie BG Den Bosch, 26 februari 1946, NOR 1946, 51; Sententie BG Amsterdam, 30 januari 1946, NOR 1946, 243; Arrest BRvC, 24 juni 1946, NOR 1946, 635.